

ZORA

**Glasilo katoliško-
narodnega dijaštva**

Leto XIII. Štev. 7.

Urednik M. Božič.

Zora izhaja vsak mesec
20ega ter stane celo-
letna naročnina K 3'—,
:: za dijake K 2'— ::

Kat. tiskarna, Ljubljana.

Vsebina:

Ali smo res brezdomovinci?	101
Jason Saviljev:	
Slutnje	103
Jason Saviljev:	
Ob večernih urah	103
Dopis iz Gradca. Priobčil: Notus.	
Slovenci in slovensko dijaštvo v Gradcu	103
Piše Korantov:	
Mens sana in corpore sano	106
Piše Philaeth:	
Misli in mnenja	110
Glasnik:	
Dostavek k statistiki. — Luč, glasilo hrv. kat. nar. dijaštva. — Somišljenikom srednje- šolcem! — Izlet v Oglej. — Delo v slov. kat. akad. društvu „Danica“	113
Listek	113
Platnice:	
Pomen filozofije.	

Listnica uredništva.

Jason Saviljev. Ugenili ste. Hvala za doposlano, je uporabljivo, priobčimo kedar in kolikor bomo mogli. Zdravi!

Tov. N. Zdi se nam primerno, priobčimo vsekakor, bržkone v prihodnji številki. Oglejte si oklic „somišljenikom srednješolcem“ in nam morda poročajte kaj o tem. Pozdrav!

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Frančiškanske ulice
brez pristavka: hotel Union — ker je dotični hotel samostojen del poslopja.

Uredništva se tikajoče stvari je pošiljati na naslov: Mirko
:: :: :: Božič, phil., Dunaj, IX., Waisenhausgasse 16/3. :: :: ::

Naročnina naj se blagovoli pošiljati potom čekov pošt. hran., ali pa po nakaznici na
upravištvo Zore, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ivan Podlesnik.

Pomen filozofije.

I. P. U.

D a l j e.

Katoliški Obzornik (1904 str. 229) pravi: »Žal, da so naši pesniki navadno premalo filozofsko naobraženi. Filozofija bi jim odkrila v krščanstvu neizčrpane globine harmonije in lepote, skrivnostno snovanje božjega duha in ne bilo bi jim treba zatekati se k absurdnemu panteizmu.«

Naše slovstvo je moderno. Moderno bolezen družbe, njenega mišljenja in čustvovanja pa povzročajo panteizem, epikureizem in — skepsa. Zato vlada v slovstvu pomanjkanje velikih, vstvarjajočih idej, vznešeno zarisanih značajev. Revščina se potem skuša prikriti z visoko donečo dikcijo in bliščočim slogom: naše moderno slovstvo je več negativno in destruktivno kot pozitivno vstvarjajoče. Vzrok? Tuji duh in duševno bolna moderna družba višjih sfer in mnogokrat netemeljitost izobrazbe pisateljev. Mnogo površnih talentov, ki kmalu vsahnejo! Tudi literati potrebujejo temeljitih študij — za svoje umotvore! Temeljito poznanje filozofskih vprašanj, zlasti psihologije, ne bi škodilo mladim literatom, če jim je res prvo — blagor čitateljev.

Velika večina našega izobraženstva višjih in nižjih kategorij nima mnogo ali celo nič prave modroslovne izobrazbe in odtod tolika moč praznih besed. Odkod pomanjkanje globokih in resnih duhov? Zakaj se vse težje disputacije naše »inteligence« končajo v skepsi ali razdirajoči in smešči ironiji ter sarkazmu? Pomanjkanje najtemeljnejših filozofskih principov in jasnih definicij je značilno za takozvane izobražene kroge. Paralelno z duševno revščino gre skoro vedno nadutost, ošabnost in prezirljivost napram nižjim slojem. In vendar je pojem prave izobraženosti vse kaj drugega kot pa tista bahava zavestnost: »mi, ki vemo.« Dobro, da taka strašna duševna prepotenca kaj rada pade za nekaj stopinj, ko si jo od blizu ogledaš.

Gotovo zakrivi največ v zgoja naše inteligence in to najprej na naših prosvetnih zavodih. O visokih šolah pa sodi vseučilišni profesor Paulsen tako-le⁶⁾: »Medicinci in juristi so izvečine brez vse filozofične izobrazbe in iz drugih dveh fakultet prihajajo mnogi, ki so bolj ali manj površno z njo prišli v dotiko. In nadaljna posledica je, da so akademično izobraženi možje glede na zadnja vrhovna vprašanja brez vsakih trdnih načel in osnovnih nazorov, kar se javlja potem v skepticizmu brez opore, pa v tem, da so brez odporne moči napram vsakršnim paradoksnim izmišljotinam . . .«

Umestno se nam zdi, da označimo v nekoliko potezah stališče dijaštva, visokošolskega, posebno pa še srednješolskega do tega vprašanja. Zdi se nam to važno z ozirom na duševno obzorje posameznika, kakor tudi na duševno povzdigo bodočega naraščaja slovenskega razumništva, kojega čaka toliko prosvetnega dela za kulturni prosep naše narodne celote. Poleg tega pa sili do razmotrivanja idealno razpoloženje najnovejšega pokreta širom domovine in posebej še med dijaštvom. Razširiti pa bo treba pogled tudi na druga važna polja, da tako opozorimo svoje tovariše na nekatere predmete za razširjenje in poglobitev splošne in višje naobrazbe.

Ali je treba slovenskemu dijaku, in najsijetudi srednješolec, primerne filozofične naobrazbe? Vse dosedanje razpravljanje sili k odločnemu »da«. Slovenski dijak je kot malokateri drugi tako v sredi kulturnega boja. Dvomim, da bi bil kdo tako indiferenten napram sedanjemu razvoju slovenskega naroda, da se ne bi niti vprašal: »Zakaj tako, kam, ali je to prava pot do cilja. Ali imamo cilj? Več ali enega. Po čem se ločijo ti cilji?« Vsako hotenje mora pač imeti neki cilj, tudi razvoj v slovenskem ljudstvu ga mora imeti, sicer čemu tako srditi boj za zmago načel moderne in krščanske kulture, ki se vedno silneje bije. Ali je to vse le gluma za kratek čas? Najmanj, kar morem reči, je: »Dvomim«. Ali to stališče mi ne zadošča. Hočem jasnega vpogleda v vzroke, spoznati moram sile, ki giblejo toliko ljudi okrog dveh središč. Praviijo, da je in

je vsem za resnico, za srečo vseh. Počem se pač ločijo nasprotniki, kateri znaki so lastni nasprotnim si stremljenjem, če je vsem cilj — resnica? Kaj je torej resnica, kje so ločilne točke? Ali je različno pojmovanje resnice brez možnosti, da se spozna objektivna resnica, neubežljivo dejstvo? Ali je resnična ena — ali je več resnic? Objektivne resnice ni, so le mnenja, nejasna, nedoločna, fantomi, ki nimajo tiste vrednosti, da se zanje preljuje toliko moderne krvi — črnila, žrtvujejo eksistenco? Čudno, čudno — kaj pa, ali res ne tiči za vsem vprašanjem nekaj bistveno različnega kot resnica in laž??

Misli, ki brne po glavi mladih vzbujajočih se, motrečih svet z velikimi vprašanji v očeh. Življenje je sili k razmišljanju. Odgovorov, ki jih popolnoma utešče, se jim hoče. Saj vendar življenje prei, da jih potegne sredi valov.

Čudno bi bilo, ko ne bi prišli do spoznanja: domovina kaže resno lice. Tu ključ po kulturnem napredku na temelju krščanstva; vse narodno, gospodarsko, socialno življenje naj prekasijo, poglobe, ponotranjijo principi katolicizma. Resna, močna, danes edino odločilna struja to. Trdi, da noče podreti starih temeljev, položiti mesto njih novih za novo in boljšo zgradbo življenja. Pravi, da hoče ohraniti vse, kar je dobrega, oživljajočega, iztrebiti vse, kar ovira, uničuje lepo, dobro — krščansko življenje! Glavni znak ji je torej: konservativno-reformatorečen. In na drugi strani zopet stremljenje, ki ne upošteva starega, hoče novega, boljšega nadomestila vsemu javnemu življenju in tudi poedinca. Hoče podreti in staviti na modernem temelju znanstva, moderne morale, modernega svetovnega naziranja krasno moderno palačo, ki bo osrečila pod svojo streho vse: poedince in celoto. Novo življenje, nove misli in vse za celoto, v službo vseh! In edino pravo naj je to stremljenje, edino resnično, edino spodobno za — modernega človeka! Lepo je to stremljenje, a zdi se mi, da je glavni znak: revolucionarno-reformatorečen.

To sta dve veliki dejstvi. Med tema silama, ki sta si skrajno nasprotni, se nahaja slovensko dijaštvo. Kdo naj mu pove, katero stremljenje je edino pravo? Po katerih znakih naj loči, da je to ali ono res pravo, drugo škodljivo? Polno pameten odgovor: osnovne misli, principi mišljenja in ravnanja morajo ločiti. Torej za principe je boj! Za katere . . .?

In dvojna je pot za dijaštvo: nekateri se oklenejo pozitivnega krščanstva, radikalnega krščanstva še s tem večjo silo, čimbolj se užive v bistvo krščanstva, katolicizma, drugi pa taje ta prosvetni činitelj in postanejo radikalni bojovníki za moderna načela, ki jim jih nudi „pozitivna“ veda. Ločitev gre vedno dalje in vedno širše.

Danes je za vsakega slovenskega dijaka le dvoje vprašanj: ali radikalen katolik — ali radikalen oboževatelj modernega svetovnega naziranja. Opore iščeta oba v — filozofiji, vsak po svojem nagnjenju: katolik najprej prouči krščansko, ki je sorodna njegovemu stremljenju, isto zopet nasprotnik v moderni filozofiji. Katolik je poleg prepričanja o objektivni resničnosti svojih osnovnih idej še v toliko na boljšem, ker je radi apologije svojega prepričanja prisiljen, da prouči vsaj v glavnem moderno filozofijo, dočim nasprotniki navadno prezirljivo zrona — srednji vek. Nič ne de, če so tako visoko . . . - Mi gremo svojo pot, ki je za nas prava. In to je nam dovolj. Kdor nam hoče braniti, ga odločno zavrremo. Svobode tudi nam!

(Konec prihodnjič.)

Ali smo res brezdomovinci?

— č.

(Konec).

Videli smo, da nima vera odnošajev do narodnosti, da sta cerkev in funkcija nadnarodni. (V zadnji številki „Zore“ str. 82 je čitati funkcija je „nadarodna“ ne „mednarodna“.) Sredstva, ki se jih poslužuje cerkev v dosego svojega cilja, so sv. zakramenti in nauki. Sv. zakramenti dajejo vsakemu katoliku nadnaravno pomoč, torej je ta ustanova nadnarodna. V svojih naukih pa stavlja cerkev človeku pravce (norme) njegovega delovanja z ozirom na njegov zadnji cilj in na zadnji cilj stvarstva na Boga. V Njem imajo dolžnosti svojo obvezno moč. Ker ima človek do bližnjega in družbe neke dolžnosti, ker se nekatera njegova dejanja tičejo bližnjega in cele družbe, zato je vezan tudi glede na družbo na vedno veljavna npravstvena načela, torej je tudi ravnanje pojedinca napram narodu podrejeno vrednotenju od strani cerkve.

Cerkev daje splošna pravila in podrobnejša določila. Podrobnih določb o razmerju posamnega do naroda ni, v poštev pridejo torej le splošna načela. Ker nima izpolnjevanje kakih postav kot tako z narodnostjo očitvidno ničesar opraviti, ostane edino le še možnost, da nas delajo mednarodne splošna določila oziroma ožja, do katerih dospemo potom doslednega sklepanja.

Ljubezen do krvnega sorodstva, dalje do lastnega rodu je vrojena naši naravi; menda imajo „klerikalci“ vendar isto naravo! Ljubezni sploh, zlasti te, pa katolicizem ni zavrgel, temveč oplemenitil, poglobil in ji razširil pojem. Ljubezen do vseh je najvišja postava katolicizma ne pa enaka ljubezen do vseh. Razmerje pojedinca do onega, katerega mora ljubiti, predvsem razmerje hvaležnosti stopnjuje iskrenost (intenzivnost) ljubezni. Ljubiti moram stariše bolj kot druge ljudi, bolj kot sovražnike; Boga bolj kot ljudi. Z narodom nas vežejo krvne vezi, njemu moramo biti hvaležni za našo nprav, našo socijalno stanje itd. Skratka: narodni moramo biti, do narodnosti in ne do mednarodnosti nas dovaja katolicizem. Jako lepo je razvil označene misli dr. Mahnič v „Rimskem Katoliku“ (l. 1895), povzeti hočemo najznačilnejše stavke.

„Človek vedno ostane, kar se je rodil: sin svojega naroda. Od naroda imamo brezštevilnih duševnih in časnih dobrot. Ljubezen do naroda nam torej ne veleva le čut srca, ampak nam jo nalaga tudi hvaležnost. Jezus Kristus je v ljubezni objemal ves svoj narod; ljubil je tudi njegovo slavo, v skrbeh bil za njegov blagor in njegovo bodočnost. Vzemimo Pavla. Kako mogočno se mu je še pozneje, dolgo po spreobrnitvi, obujal narodni ponos, kako se mu je ogrevalo srce za pravo narodno slavo Izraelovo! Ko vidi Matatija nezgodo svojega ljudstva, tuguje tako-le: „Gorje mi, zakaj sem se rodil gledat pogubo svojega naroda.“ Pregrešna je ljubezen, ki ne pozna niti pravice niti npravstvenih zakonov, ki so ji dobra v imenu narodnosti vsaktera sredstva, ako se zdi, da to zahteva navidezna slava lastnega naroda. To je narodna pretiranost! Vsakteremu (t. j. narodu) se mora dovoliti popolna prostost, da se izomika na podlagi materinščine ter da vse stori, kar je potrebno, da ohrani svoj značaj in svoje ime. Kajti božja volja je, da se je človeštvo različilo po narodnostih, ta božja volja hoče tudi, da vsak narod biva kot tak, da se razvija, razcvita, da napreduje in se spolnuje.“

V toliko je torej tudi narodnost relativna, v kolikor je podrejena večnim npravstvenim zakonom, podrejena npravstvenemu redu na podlagi sestava dolžnosti in pravic, ki nimajo svojega izvora v narodnosti sami. Slednje trde naši nasprotniki, češ narodnost je absolutna. Absolutnemu narodnjaku je dovoljeno sredstvo tudi krivica, ki jo stori drugemu narodu, ako z njo speši lastno narodnost: s tem pa odobrava posredno tudi krivice, storjene lastni njegovi narodnosti. Absolutna narodnost ne pozna etičnih norm nad seboj, kje je potem prostora za človeka, ki hoče biti značajan in ohraniti vero? Absolutna narodnost naše nasprotnike zavede v protislovja, iz katerih se ne morejo izmotati, zakaj ne podajo nikoli obširne utemeljitve svojega stališča?

So npravstveni zakoni, ki stoje nad veroizpovedanji in nad narodnostimi — tega prepričanja smo mi — obvezni za pojedinega kot uda narodnosti in kot katolika. Dočim pa so ti zakoni celotno obvezni za vsakega kot katolika je le en del njih obvezen za človeka kot uda narodnosti. S tem je tudi rešeno vprašanje, kaj je več narodnost ali vera. Vera je edino sredstvo, da dosežemo svojo večno srečo, z naravo, ki jo nam je Bog dal in z redom, ki ga zahteva ta narava, je pa pokazal svojo voljo, da smo narodni, kje more kdo razbrati kako nasprotstvo?

Vprašanje: kaj je več narodnost ali vera — more imeti le to misel: ali so dolžnosti do narodnosti ali dolžnosti do Boga bolj obvezne? Mi odgovarjamo: obveznost obojih je jednaka, saj si ne nasprotujejo, temveč so prve v drugih obsežene, oboje od Boga dane. Na vprašanje seveda ali je narodnost ali vera absolutno važnejša, mora reči vsak katolik, da vera. Vera je nekako neposredno sredstvo v dosego enega cilja, ki ga ima človek na tem svetu, narodnost pa posredno. Ali nas dela odgovor na to drugo vprašanje brezdomovinske? Menimo, da je jasno, v čem tiči prevara. S vprašanjem: kaj je več... se lahko vpraša po prvem in drugem omenjenih

vprašanj. Brezmiselno se nam podtika prvo vprašanje, ako odgovarjam na drugega, ker tako zahteva nagnenje do klevete.

Branimo svoje narodne svetinje, delujmo na narodovi izobrazbi, s tem vršimo božjo voljo, mednarodnost nam more očitati — naj nam le še nadalje očita — le zloba ali nevednost, najčešče oboje.

Slutnje.

Jason Saviljev.

Kaj tolikrat me moti
na moji težki poti
upaden bled obraz
kot strah v polnočen čas — —

Ko se približa mi iz dalje
odet v mrtvaške črne halje,
mu je izraz tako strašan:
Zanika mi vsak beli dan!

Pa jaz, ob slutnji, da nikoli
nič drugega kot težke boli
v življenju bodejo moj del,
naj bodem z vami pel vesel!?

Ob večernih urah.

Jason Saviljev.

Ko me v objemu ur večernih
spomini samega dobe,
začutim v srcu tiho bol
v oči mi pridejo solze — —

Odkod vse to, znaj večni Bog!
Iz težkih in morečih dni?
Kako, saj žijem v jasnih urah,
ki sreče jim žaré oči — — —

Ah, morda je s spomini slutnja
vsa težka in temná,
da ko odcvete mi mladost
bo tudi moja sreča šla — —

Slovenci in slovensko dijaštvo v Gradcu

Dopis iz Gradca. Priobčil: Notus.

Ozrimo se kratko na slovenski živelj v Gradcu.

Najstarejše slovensko društvo v Gradcu je akad. tehn. društvo „Triglav“ ki je lansko leto (1906) obhajalo svojo tridesetletnico.

Društvo „Triglav“ je imelo za dobe absolutnega gospodstva liberalizma na Kranjskem v Gradcu precej velik ugled. — Bilo je takorekoč

edino društvo, ki je zbiralo in združevalo Slovence pri svojih zabavah, veselica in večerih. — Pa vse mine. Pred osmimi leti se je ustanovilo delavsko napredno društvo „Naprej“, v katerem se je hotela zbirati tudi inteligenca. To društvo, ki še sedaj životari, je vzdrževala gmotno „liberalna gospoda“, duševno pa za prvih časov obstoja društvo „Triglav“.

Toda v društvu „Naprej“ „zaostali“ delavci niso našli pravega zave-tišča in ognjišča, kmalu so se pojavili razpori in so nastala nesoglasja med „višjo gospodo“ in med preprostim delavstvom — in posledica tega „brat-skega“ prepira je bila ustanovitev slov. kršč. socialnega društva „Domovina“. Za „Domovino“ se je zavzelo pred šestimi leti ustanovljeno slov. kat. akad. društvo „Zarja“.

V jeseni poteče tri leta, kar se je ustanovilo tretje sloven. akad. tehn. društvo „Tabor“. — Dočim je bila ustanovitev „Zarje“ ustanovitev društva, ki sloni na programu slovenstva in krščanskega svetovnega naziranja (krščan-skih načel), je bila ustanovitev novega „radikalnega“ društva „Tabor“ le o s e b n a secesija o s e b n i h razporov in sovraštev. Mlajša večina je ostavila staro društvo (manjšino) ne iz prepričanja, ampak iz osebne mržnje do starejših, ki niso priznali mlajšim nikake vlade v društvu.

Da je „Tabor“ res le osebna selitev iz starega liberalnega gnezda v novo, še hujše r a d i k a l n o liberalno gnezdo, to nam spričuje vsa dosedanja zunanja delavnost in notranja hinavska „radikalna“ potuhnjenost ter farizejstvo zadnjih treh let. — To tudi sami „Taborjani“ (recte: „Taboriti“!) priznavajo, namreč v oceni knjižice „Tridesetletnica Triglava“. — V tisti oceni ne more skriti radikalnih kritik še po treh letih svoje stare liberalne jeze ter pripo-veduje o „mlajših“, ki se niso mogli v „Triglavu“ povzdigniti do predsedstva. — Tudi sami starejši bivši Triglavani in Taborjani so že opetovano zatrjevali, da je bila ustanovitev „Tabora“ le mlajših radikalnih nezadovoljnežev želja po vladanju, tako so lahko sami vladali v novem (taboru) na podlagi svojih osebnih radikalnih načel.

Prvo leto svojega obstoja je „Tabor“ radikalno nastopal. Prirejal je „u č e n a“ poljudna predavanja, pa nota bene: samo prvo leto, — potem pa je kihnil še enkrat z veselico in vse je bilo tiho — in je tudi še danes.

Z ustanovitvijo „Tabora“ se je sestavil tudi skupen odsek slovenskih graških akademikov — pa ne po inicijativi „Triglava“, in še manj po radikalnosti „Tabora“, — a m p a k p o i n i c i j a t i v i i n d r e z a n j u „Z a r j e“. — Ta skupni odsek je obstajal in še obstoji iz zastopnikov vseh treh akad. društev. Imel je v programu gmotno vprašanje slovenskega dijaštva v Gradcu, narodno (slovensko) in vseučiliško vprašanje.

Odsek je bil na mestu in je marsikaj dobrega ukrenil zlasti glede podpor. — Da se pa od oculos pokaže staro sovrašтво „Tabora“ napram „Triglavu“ — izstopijo letos baje „Taboriti“ radi nekih osebnih „froclarij“ od strani Trigltavanov iz odseka graških akademikov. Basta! Zdaj pa imaš radikalizem pred seboj, radikalizem osebnosti in prave radikalne hinav-ščine. — — —

Ker nimajo „Taboriti“ v „odseku“ glavne vloge in misli, ker jim je tudi v „Sokolu“ v tej mrzli zimi izpodletelo na ledu, da se niso mogli drsati s slovenski mi „klerikalnimi brati“, kakor bi sami radi, in ker tudi na „svojo“ slov. akad. Ciril Metodovo podružnico ne morejo biti ponosni v teku enega leta plodonosnega delovanja, zato pa je najbolj radikalno in zanje v vsakem oziru koristno in politično, če samostojno pridejo do ideje, da iz odseka izstopijo in tako zopet radikalno nastopijo. — Kratko: slovenski visokošolci radikalci v Gradcu so goli osebnosti, ki niti subjekta ne znajo prav ločiti od objekta, so ljudje, kojim je slovenstvo in narodnost toliko ali pa še manj — kot roženkranc in sablja.

V Gradcu poleg dveh delavskih in treh akademičnih društev obstoja nadalje še akademična Ciril Metodova podružnica, katero so pa v zadnjem letu slovenski radikalci v svrhu saniranja in modernega preustroja naskočili iz svojega tabora, jo tudi osvojili in vzeli v z a k u p. Tudi pri tem so se pokazali narodni radikalci velike naprednjake — kajti v teku enega leta, odkar sami „radikalno“ gospodarijo v akademični podružnici, niso niti občnega zbora sklicali, niti se jim ni v postu vzbudila želja prirediti kake veselice s plesom in postno zabavo.

Nekateri visokošolci zbijajo dovčipe in pravijo, da radikalci zato ne skličejo občnega zbora Ciril Metodove podružnice, ker še niso gotovi s svojim „katekizmom“, s katerim bodo zopet klerikalne „gospode“ krščanskega nauka učili. — Naj bo že kakor hoče: dejstvo je, da akademična Ciril Metodova podružnica tudi na podlagi radikalnega katekizma in vodstva — spi radikalno spanje — nepravičnega in preosebnega radikalizma. —

Najbrže bo radikalni odbor akad. podružnice pri prihodnjem občnem zboru odstopil, ker potem se da podružnica morda res sanirati v smislu vsakega naprednega Slovencea.

V Gradcu imamo potem še neakademično podružnico sv. Ciril in Metoda. V tej podružnici so zbrani „die oberen Zehntausend“, ki plačajo svoje vsakoletne doneske zato, da se smejo enkrat zavrteti na plesu, ki ga neakademična Ciril Metodova podružnica priredi — navadno v adventu, včasih tudi v predpustnem času. — Drugače pa je delovanje tudi v tej podružnici tiho, mirno in blagodejno.

Društvo „Naprej“ ne ve ne naprej — ne nazaj. Po naklonjenosti vseh treh akademičnih društev je tudi zadnje leto priredilo nekaj zabavnih večerov, ali cela stvar je nekam prazna in obupna.

Tem živahneje se giblje zadnje čase društvo „Domovina“.

„Domovina“ je posebno zadnja leta prirejala v zimskem času dobro obiskovane plesne in zabave. Vrh tega je redno skrbela za pouk vseh članov s predavanji, z igrami, s petjem in tamburanjem. „Domovina“ je tudi prva sprožila misel o otroškem vrtcu, ki bi bila prva potreba Slovencev v Gradcu. Letos se je „Domovina“ tako visoko povzpela, da je z dobrim uspehom priredila narodno igro: Divji lovec. Društvo skrbno goji slov. zavest in narodno prebujenost, ter skrbi za družabno življenje slov. delavcev in sploh Slovencev v Gradcu. V tesni zvezi z društvom „Domovina“ stoji „Zarja“.

Najnovejše slovensko društvo v Gradcu je „Sokol“, ki se je ustanovil preteklo zimo iz najlepših, najčistejših namenov.

Toda radikalni onemoglosti to takoj ni bilo všeč, ker so videli, da imajo drugi tudi še bolj radikalne ideje kot sami in da njih narodno delo daleko zaostaja za tiho požrtvovalnostjo drugih Slovencev v Gradcu.

Na zadnjem izrednem občnem zboru „Sokola“ so se spravili, na čelu slavni jurist g. Kramar, nad „klerikalne brate“ ter jih rotili in prosili za žive in mrtve, da naj se začno z njimi kregati in prepirati. Toda g. Kramar ni dobro kramaril s svojo sitno staro kramo, — kajti „liberalni“ in „klerikalni“ bratje so s primernim, tihim zaničevanjem odgovorili na njegove na pamet naučene „levite“. Gospod K. so za enkrat obsedeli na svojem radikalizmu.

Društvo „Zarja“ je obrnilo svojo pozornost in svoj delokrog na društvo „Domovina“. V zvezi z „Domovino“ je dosegla „Zarja“ že lepih in dobrih uspehov. Samo se je povzdignilo na zunaj in znotraj, dvignila se je tudi delavnost „Domovine“. „Domovina“ je sedaj eno glavnih torišč, kjer se zares zbirajo Slovenci v Gradcu, škoda le, da graški Slovenci premalo upoštevajo pomen tega društva. „Višjih deset tisoč“ (Gradec namreč šteje 30 tisoč Slovencev) ima svoje redne žurfikse v kaki nobel gostilni. Dostop do teh „učenih gospodov“ in njih pogovorov ima samo oni, kojega je sreča doletela, da je najmanj s tretjim atributom svojega imena zapustil univerzo. Take so naše ljube razmere v Gradcu. Upali smo, da se s slovenskimi mladimi, nadbudnimi in navdušenimi radikalc in narodnjaki, katerim je vera privatna stvar, razmere v prilog Slovencev kaj zboljšajo. Toda varali smo se. Slovenski radikalc v Gradcu so ljudje slovenskega pokolenja, ki se ne upajo javno na ulici slovensko govoriti in pozdravljati, so oni donkišoti, ki po kavarnah in gostilnah štejejo, koliko kozarcev „pijače“ izpijejo Triglavani, so oni verni kristjani in moralisti, ki pazijo nato, ali gre vsak „Zarjan“ vsako nedeljo k maši. To je njih „neobskurno“ delo, ki pa prav nič ne pospešuje slovenske misli v Gradcu. *Notus.*

Mens sana in corpore sano.

(Piše Korantov.)

Človek je dolžan čuvati in negovati život in zdravje kakor kako dragocenost. Zdravje je dar prirode človeku, da ga jači in rabi, kakor druge svoje (n. pr. duševne) zmožnosti. To tirja od njega prirodni zakon, po kojem ne sme nobena moč ali sposobnost neizrabljena ostati, propasti. Kdor lahko-umno in nemarno vničuje svoje sile, ta greši proti zakonu prirode, proti samemu sebi in družbi. Velik greh je torej, ako človek svojo polno, mlado

krepekost in svoje zdravje lahkomišelnost in brezvestno zadržati ter tako ne živi ni sebi ni drugim v veselje in korist, nego v žalost in nadlego. Mnogi skrbe takrat za zdravje, ko so slabi in bolešni, dokler pa so jaki, čvrsti in zdravi, mislijo, da jim ne more nič škoditi. Bolni bi si radi zopet takoj pridobili zdravje, kar pa ne gre vedno: tudi pomoč zdravniška ima svoje meje. Da pa svoje telo vzgojimo v uporabno, sleherni čas pripravljeno orodje ne le sebi, temveč tudi svojemu rodu in domovini v korist in blagor, zato je treba, da se telo neguje v vsaki dobi življenja, osobito pa v nežnih letih detinstva in mladosti.

Pri starih Grkih so tvorile telesne vaje del splošne vzgoje pri mladini, Grki so prvi smatrali telovadbo kot narodno vzgojno sredstvo. Cilj njih vzgoje je bila *Καλοκαγαθία*, to je telesna in нравna krepekost človekova. Vsakomur je znano, kolikega pomena in važnosti so bile Helenom njih narodne igre (olimpijske, nemejske, istmiške in pitijske). Rimljani telovadbe kot del vzgoje niso poznali, njih praktični čut jim ni dal uvideti velike vrednosti in globokega vpliva telesnih vaj tudi na človeški duh in tako so jih omejili večinoma le na vojaško polje. Njih javne igre niso bile narodne kakor pri Grkih, marveč boji gladiatorjev - sužnjev na življenje in smrt v razvedrilo radovednemu in mehkužnemu rimskemu občinstvu. Bolj kot Rimljani pojmovali so Grki resnico rimskega reka, da more bivati zdrav duh le v zdravem telesu. Dokler so se tega držali z njim lastno jekleno doslednostjo, bili so krepek narod, ne le telesno jak, temveč čil in čvrst tudi na duhu. Ko pa so začeli telesno propadati, ko je kuga mehkužnosti počela izvrševati svoje uničevalno delo na telesu narodovem, tedaj se tudi duh ni mogel več ustavljati, ker je vendar tako ozko zvezan s telesom. Njegova opora, telo, je podleglo in postalo nezmožno vsakega odpora in napora. Zgodovina nam priča, da je tako bilo pri vseh narodih, ne le pri Grkih ali Rimljanih.

Ni torej čudno, če srednji vek ni umel naloge, ki jo naj ima telovadba v šoli, ko jo proti koncu že antika ni umevala, na katero so se v srednjem veku opirali. Vrhutega pa je bila takrat glavna naloga šole, da posveti duh človekov njegovemu nadnaravnemu cilju in ta naloga ni dopuščala pospeševati in gojiti telesnih vaj v taki meri, kakor bi bilo želeli.

Kljub temu, da je telovadba dandanes primeroma jako razširjena, navzlic raznim oblastvenim odredbam in proti splošnemu priznanju, se smatra telovadba v šoli še vedno za pastorko, za nekak predmet nižje vrste nasproti izobrazbi duha. Naloga telovadbe je tudi višja: spoznati hoče človeka v njegovi mnogovrstnosti, izobraziti telo v zvestega in skrbnega slugo in trdno in varno bivališče duha. Če je telo slabo in nerodno, ovira to človeka pri njegovem delovanju, telo je nezmožno slediti volji in izvrševati ukaze duha, v nadlogah in nevarnostih nedostaja takemu telesu sredstev in moči za odpor — tako telo je slab služabnik. Isto telo pa tudi ni zavarovano proti vsakovrstnim škodljivim vplivom narave, ker nima dovolj odporne moči; tako telo je podvrženo boleznim in tako tudi ovira, rekel bi

neposredno, duha v njegovem delovanju. Le krepko, sveže in zdravo telo more zadostiti vsem zahtevam, ki jih je duh opravičen vanj staviti.

Telovadba napravi telo čvrsto in gibčno, sveže in zdravo, členi se utrde in postanejo neutrudni. Delovanje srca in pljuč se okrepi, kar vpliva tudi na prebavo ugodno. — Estetično razvija telovadba v človeku čut za lepo, kar je že Platon zahteval od grške gimnastike, ki je dala grškim kiparjem najlepše vzorce za njih dovršena umetniška dela. — Mnogo večjega pomena pa je vpliv telovadbe na človeka v etičnem oziru, ker mu krepi voljo in da duhu oblast čez telo. Utrjuje mu značaj in pospešuje vse one kreposti, ki jih človek potrebuje v vsakdanjem življenju, v boju za obstanek. Ko je malodušni in bojazljivi izkusil moči svojih mišic, se zbudi v njem zaupanje v samega sebe in krepka odločnost, hrabrost in vstrajnost. Telesne vaje pa, ki so združene z nevarnostjo, povzročijo v človeku trezno preišljjenost, da z mirnim očesom takoj hladno premotri položaj, si je svest, kaj dela, in ne izgubi pri najmanjši nepriliki razsodnosti, marveč si zna takoj primerno pomagati. Proste vaje in igre utrjujejo oziroma razvijajo čut kolegialnosti, nesebičnosti, požrtvovalnosti in nas vadijo premagovati samega sebe.

Tako pridemo do zaključka, da ima telovadba kot vzgojno sredstvo namen, postaviti človeško telo v pravo razmerje do duha in tako doseči harmonično izobrazbo človeka. Nočemo natančno razmotrivati vpliv telesnih vaj na ves fizični in fiziološki stroj človekov. Korist v tem oziru je splošno priznana od zdravnikov kot od nezdravnikov, a žalibog, da je ravnanje, zlasti med dijaštvom tako malo v soglasju s tem priznanim. Opozoriti hočemo tukaj samo na nekaj dejstev.

Ako se ne telovadi, trpi ves organizem človekov škodo. Mišice ošibe in postanejo lahko utrudljive, kosti postanejo zgodaj krhke, celo telo izgubi na svoji prožnosti in prekmalu odreveni, postava je slabejša, premnogokrat se tudi celo ogrodje nepravilno razvije. Srčno mišičevje oslabi in se lahko raztegne; srce se že pri najmanjšem naporu utruje in je torej opasno, da se preveč ne razširi, kar bi moglo postati celo smrtnonevarno. Dihanje je površno; gornji deli pljuč se sploh nič ali pa nezadostno prezračijo in bolezniske kali (n. pr. tuberkulozni bacili) se jako rade naselijo ravno tu. Vsled nezadostnega, površnega dihanja ima kri premalo kisika in ves krvni obtok je len ter ravno zato nezdrav, kakor je nezdrava tudi voda, ki se ne odteka (in zato tudi ne čisti) z dovoljno brzino. Prebavljanje se zakasni, v trebušnih organih pa mnogokrat zastaja kri in nezadostno hranjeni organi ne morejo opravljati nemoteno svojih funkcij. — V dobro zdravju samemu so torej telesne vaje jako priporočljive, njih različnost pa vpliva tudi različno na naše organe. Vaje, ki zahtevajo moči, povzročijo povečanje delavnosti mišic, ki odebelé, vsled tega se celo ogrodje utrdi. Seveda velja pri vseh telesnih vajah pravilo, da se umno telovadi in ne pretirava. Da svojega telesa ne izobrazimo enostransko, treba si je izbirati različnih vaj, ki zahtevajo napora najrazličnejših mišic ter tako telo razvijejo enotno. Ako se ne telovadi po tem načelu, je nevarnost ve-

lika, da se sploh ne telovadi radi zdravja, ampak z namenom in željo, v gotovih vajah si pridobiti dovršenost, ki je le mogoča: postati atlet. Taki telovadijo le iz čistihlepnosti, dobičkarije in sebičnosti ter željno hlastajo za tem, da bi edini napravili kako vratolomno vajo. V svoji nepremišljenosti ne spoznajo, da žrtvujejo zato prej ali slej zdravje in življenje. V stari Grški je gimnastika propadla, kakor hitro so v bojnih igrah začeli nastopati atleti, ki so imeli v tem svoje dobičkanosno rokodelstvo. Tega se moramo torej varovati: povsod treba zmernosti!

Mnoge telesne vaje (mislimo pri vsem na telovadbo v širšem pomenu) nas vodijo ven na prosto. (Bilo bi sploh želeti, da se po možnosti telovadi na prostem, sicer pa vsekakor v dobro zračenih in snaženih prostorih.) Jako koristno je v tem oziru veslanje, kolesarenje, plavanje in zlasti še potovanje oziroma hribolaztvo, kar vse med slovenskim dijaštvom daleko ni dovolj razširjeno, ako se pomisli na veliko korist, ki bi jo dijaštvo s tem tudi v drugem oziru imelo. Spoznali bi se tako v medsebojnem občevanju, spoznali bi svojo domovino in narod ter se marsičemu priučili, razvedrili bi si duha in okrepili značaj. Plemenito veselje nad naravo bi se povečalo in zaduhle pivnice bi zgubljale tako bolj in bolj na svoji privlačni sili, kar bi bilo i v zdravstvenem, socialnem in etičnem oziru koristno. Mlad človek mora po napornem dolgotrajnem čepenju v zaduhlih šolskih dvoranah imeti tudi časa, da se telesno zadostno giblje in okrepi v svežem zraku, kar doseže z umno telovadbo, s sprehodi v prosti naravi in zdravem ozračju. Tako si bo dijak utrdil mišice, okrepi živce ter si ojačil svoje zdravje, ne pa s tem, da po končanem delu ždi v zakajeni gostilniški sobi ali pa v kotu svoje mračne ali pa celo vlažne sobice, koje si mogoče še dobro ne prezračí, ako nima slučajno njegova gospodinja za to več smisla. Tak človek mora zaostati telesno, telesna slabotnost pa vpliva tudi na duha, človek postane nervozen, nekam ravnodušen napram vsemu svetu, nič ga prav ne zanima, nima in ne more imeti pravega veselja do dela, veselje in smisel do življenja mu sčasoma pride, kar je lahko umevno — tu imamo eden ne ravno najzadnjih vzrokov, da životari med nami toliko mladih starcev. — Človek, ki se v boju za gmotni obstanek srečno prerije do praga življenja, je že oslabel, ker ni skrbel v pravem času, da bi si okrepil telo in zdravje. Ker si sam ni znal uravnati življenja dobil je (zveni sicer jako tragično, a vendar je to v toli in toli slučajih bitka resnica!) za spremljevalko blede tovarišico jetiko. Spremi ga v prezgodnji grob, predno je spolnil upe in nade, ki so jih vanj stavili njegovi in kar je pričakoval od njega narod. Seveda pridejo tu v prvi vrsti v poštev tudi žalostne gmotne razmere, v katerih živi večina slovenskih dijakov, a vendar bi se s pametnim življenjem dalo doseči, da bi končni rezultat bil dokaj povoljnější.

Z odkritim veseljem moramo torej pozdravljati novo gibanje, ki se je pojavilo zadnje čase med našim dijaštvom, da naj isto skrbi tudi za svoje telesno zdravje in čvrstost, da neguje bolj kot doslej telovadbo (v najširjem pomenu besede) in da se ta vpelji na vseh srednjih šolah kot obvezni

predmet. Ker doslej nimamo še dovolj učnih moči za to stroko, naj bi se slov. dijaštvo posvečalo v obilnejši meri tudi tem študijam. Na vseh večjih avstrijskih vseučiliščih (na Dunaju, v Pragi, Lvovu in Gradcu) so za to posebni tečaji, ki trajajo dve leti. Modroslovci imajo še to ugodnost, da se jim drugo leto, eventualno že prvo podeli 7mesečna ministrska podpora à 40 K.

Nič manj vesela je tudi vest, da hoče ministrstvo vpeljati na srednjih šolah posebne zdravnike, ki naj bi čuvali nad zdravjem mladine. Dal Bog torej, da bi započeto delo, kot navadno, ne obličalo na pol pota, marveč se izvedlo srečno do konca! Brez zdravja ni sreče, ni blagostanja, ni prave zadovoljnosti; komur je telo bolestno, temu mnogokrat ni duh ni zdrav.

Misli in mnenja.

Piše Philaleth.

Nedavno je bilo čitati ob priliki nekih nemirov na Balkanu, da je igralo veliko ulogo dijaštvo, ki se tam sploh jako vtika v javne razmere „kot sploh pri nezrelih narodih“. Čudil sem se tej smeli trditvi. Ako dijaštvo odločuje z nezrelimi nazori in hipnimi idejami, ako mu pomaga merodajno občinstvo ostvarjati prenačljene, zato nepremišljene misli, potem je res narod nezrel. Kjer se pa to ne dogaja, a je često čuti glas dijaštva v javnosti, tam klije kal lepših dni. V mladini živi vse, v njej kipi kri, duševno življenje je prožno in hoče razviti svoje sile.

Dijaštvo mora ohraniti stik z narodom in s stremljenji za njegovo prosveto. Dati in priznati je dijaštvu pravico, da ne le podpira, ampak tudi svobodno presoja razvoj, v katerega naj pozneje poseže kot odločilen faktor. Zato je odločno obsojati naziranje, da ostani dijaštvo pri knjigah, obsojati tudi kratkovidnost vseh, ki gre mimo njih valovanje in stremljenje med dijašvom in jim izvabi k večjemu prezirljiv usmev na ustna. Naše merodajno izobraženstvo mora čitati dijaške liste, ker iz njih veje duh, ki vlada v dijaštvu.

Dijaštvo pa mora motriti tudi samo sebe: iskati svoje napake, strgati z njih figovo pero, lastna roka naj kruto izreže z rezilom rano. Take napake so predvsem malomarnost, površnost, surovost in ekscesivnost (brezmernost v vživanju). Kedar združi dijaštvo kipeči temperament z deloljubnostjo, temeljitostjo ter humanim ravnanjem in vedenjem in premagovanjem samega sebe, tedaj je doseglo smoter samoizobrazbe in samovzgoje.

Motriti javnost in dijaštvo, razkrivati laž, grajati neresnico, buditi speče duhove, je namen tem sestavkom.

V Ciril Metodovi družbi je bila kriza. Konec: izstopil je iz vodstva prvomestnik, preč. gosp. msgr. Zupan, ki ima za procvit družbe največ zaslug.

Znano je, da je šolska vzgoja Ciril-Methodove družbe versko nravna. Tako vzgojo pa imajo naši protikatoliški katoliki v želodcu, goje skrivno željo, da bi vrgli vendar že enkrat iz Ciril-Methodove družbe križ med zastarelo šaro. To je ona zakulisna misel, ki giba vse ravnanje naših proč-odrimovcev, dasi se tega mnogi ne zavedajo, ki hlapčujejo njihovi frama-sonski politiki. Previdni so in vedo, da je treba delati oprezno in počasi, korak za korakom. Le žal (ne nam, njim), da imajo v svoji sredi nediplo-matične ljudi, ki se tako preklicano nerodno zagovore.

Na zadnji skupščini je dejal neki malo radikalno udarjen, kedar treba „katoliški“ časnikar: „Enkrat smo jim že pokazali (klerikalcem), pa jim bomo še.“ Mimogrede omenjeno bi dotični narodnjak s kakim drugim poslom morda več koristil svojemu narodu, ker pri svojem sedanjem je radikalno neroden. Seveda so zvonili radikalci z velikim zvonom in se povspeli na občnem zboru „Prosvete“ do razpravljanja in sklepanja o poradikaljenju Ciril-Methodove družbe. To pa vse zato, ker so si pridobili radikalci z uvedbo narodnega kolka — kajti uvedla ga je menda neradikalna Adrija — in trikratnim ustanovništvom nevenljivih zaslug za družbo, ki bi morala v zahvalo plesati po njihovem žvižgu. Taka gmotna žrtev od akademičnega društva! Radovedni smo pa vendar, — ali je res, kar se govori, da je radikalna ustanovnina le denar, ki so ga skupili za narodni kolek, predno je prešel v last Ciril-Methodove družbe. Želeli bi pojasnila, da vemo, koliko je na nesebičnih žrtvah naših korenjarjev?

Sedaj pa trobi tudi „Slov. Narod“ v svet o potrebi, da se preustroji Ciril-Methodova družba. Na prihodnji skupščini se bodo bržkone naši liberalci in radikalci v prijateljskem objemu. Delajo pa račun brez krčmarja, namreč vernega ljudstva, kateremu so namenjene šole. O takih namera-vanjih in atentatih na vero, kot jih vprizarja „svobodna šola“ je treba poučiti ljudstvo. Dosedaj so dosegli liberalci v Ciril-Methodovi družbi le to, da je ostala družba širšim slojem še pretuja in da se je vzbudilo nezaupanje katoliške javnosti, liberalci na deželi pa sami nimajo smisla za idealnejša dela. Brez katoliške prosvetne struje med Slovenci Ciril-Methodovi družbi ni obstoja. Kdor hoče postaviti družbo na temelj, ki naspro-tuje vzgojnim idealom katolicizma ali — kakor trde quasi-katoliki — klerikalizma, ta jo ruši in zruši.

Družba naj ostane na onem načelnem temelju, na katerem je, načelju-jejo naj ji odločni, delavni in sposobni možje, ki uživajo zaupanje vseh strank.

Osebnno mnenje pisca teh vrstic je sledeče. Ako menja Ciril-Methodova družba ta svoj temelj, mora katoliška stranka sama misliti, da osnuje drugo šolsko družbo. Njen prid je torej, ako napne svoje sile in ohrani sedanjo družbo, kakoršna je. Zaveda se pa lahko tudi, da edino ona more sama vzdrževati šolsko družbo, dočim Ciril-Methodova družba, omejena na libe-

ralce propade, s tem pade tudi edina korist, ki bi jo imelo naše šolstvo od ločitve: korist konkurence. Škoda bi bila pa brezprimerna. Čas za delo na meji je dragocen, dočim je dela vedno več in je vedno nujnejše, bi delavcev nedostalo, Ciril-Methodova družba bi propadala, druga bi se morda, a le počasi dvigala. Liberalcem, takim in vsakim, pa kličemo: „Nehajte spletkariti, da ne osramotite sebe in slovenskega naroda pred tujci, odgovornost boste nosili vi ne mi, sodilo vas bo ljudstvo! Discite moniti!“

Glasnik.

Dostavek k statistiki. Pri glavni tabeli naj se prišteje pri oddelku: „Visokošolci“ 3 (v „Omladini“ pod imenom „drugi“, ki sem jih pomotoma izpustil.) — V vzdolžni vrsti pri istem oddelku za Kranjsko pod „Dunaj“ čitaj 272, pod „Skupaj“ za Štajersko 161. — Za celovško učiteljsko pripravnico prepozno poročilo ima skupaj: 249, Slov.: 28, Nem.: 214, Ital.: 2, učne moči skupaj: 17, Slov.: 3, Nem.: 14. — Vse somišljenike pozivljam, da zberejo za prihodnjo statistiko v septembru vsaj do konca julija točnih in čim natančnejših podatkov v istem redu, kot je razvidno iz glavne tabele. Čim natančnejši podatki, tem točnejši rezultati! Obenem naj dostavijo čim natančnejše število slovenskih dijakov na vsakem zavodu, in sicer po ožji domovini (Kranjsko, Koroško, Primorsko itd.). Vsem, ki mi pošljejo ob zaključku leta potrebnih podatkov, hvala vnaprej.

J. Puntar.

Luč, glasilo hrv. kat. nar. dijaštva ima okoli 1500 naročnikov (izhaja šele drugo leto!), med temi je do 1000 dijakov, seveda največ srednješolcev. Naročnikov - srednješolcev, n. pr. je na spljetski gimnaziji 80, v Oseku jih je na gimnaziji do 70, na realni gimnaziji 26, na preparandiji 14; všteti so tu le oni, ki so naročeni po poverjeniku. Prva številka tekočega leta se je tiskala v 700 iztisih. Dočim to število lansko leto ni ne le zadoščalo, temveč bilo preveliko, se je morala letos prva številka trikrat tiskati, druga dvakrat, šesta se je tiskala že v 1650 izvodih. Seveda list tudi lahko primerno raste, če ima toliko naročnikov. Tako si pridobiva katoliška misel med hrvaškim dijaštvom vedno več tal, dasi je bila v javnosti pozdravljena s preziranjem. Nasprotnika je dobila „Luč“ v glasilu hrv. naprednega dijaštva, „Hrv. djak“, o katerem poročamo natančneje prihodnjič. Izhaja mesečno v Zagrebu. „Luč“ toplo priporočamo somišljenikom, stane na leto 4 K, naroči se jo pri hrvat. katol. akad. društvu „Hrvatska“, Dunaj, VIII. Langegasse 10. Prinaša jako poučne sestavke n. pr. o Platonu, o Marijinih kongregacijah hrvaških srednješolcev, apologetske članke in jako veliko leposlovja.

Somišljenikom srednješolcem! Ker nimamo toliko prostora na razpolago, da bi tiskali vse, kar se nam dopošlje, ukrenemo tako. Doposlane sestavke, bodisi leposlovne ali neleposlovne, bomo kratko ocenjevali v posebni rubriki; kedar bo mogoče, natisnemo najboljše stvari, semtertja bomo

dali vzorne razpredelke itd. Dati vam hočem priliko, da se pripravljate na pisateljsko delo za slovenski narod, si bistrite um in vadite v slogu. Tozadevno daje vse informacije uredništvo. Vabimo vas, da se odzovete v obilnem številu.

Uredništvo.

Izlet v Oglej. Velikonočni ponedeljek se je vršil pod vodstvom gospoda prof. dr. Jos. Grudna znanstven izlet v Akvilejo, ki se ga je udeležilo deset bogoslovcev in trije akademiki naših organizacij. Udeležila sta se ga tudi gg. dr. Fr. Grivec in knezoškofijski tajnik Jos. Dostal. V Trziču se je pridružil še g. prof. dr. Kos, ki je bil potem večš mentor pri ogledovanju slavnoznanne bazilike oglejske. Zvečer se je vršilo dvoje predavanj: g. J. Dostal o zgodovini Ogleja in g. dr. Gruden o zgodovini in pomenu oglejskega patriarhata. Drugi dan so si udeleženci ogledali oglejski muzej in se odpeljali v Gradež, ki je bil tudi nekaj časa sedež patriarhatov; od tu so se vrnili nekateri po isti poti domov, drugi so si ogledali še slovečo božjo pot Barbana na lagunskem otočiču ter se vrnili preko Trsta. Izlet je bil velezanimiv. Dasi tako blizu naše domovine, nudi Oglej človeku do malega vse, kar mu nudijo svetovnoznan izkopaninski kraji. Srednji vek zastopa bazilika, pri kateri so nekateri še iz 6. stoletja po Kr.; ker so jo večkrat predelavali, se vrsté slike iz raznih kulturnih dob. Da je od poganske Akvileje še dosti ostankov, je umevno, saj je bila svoj čas Akvileja prvo mesto za Rimom. Da je bil pa izlet tako poučen, gre v prvi vrsti hvala in zahvala g. dr. Grudnu in g. Dostalu, katerima se na tem mestu najiskrenejše zahvaljujemo.

I. D.

Delo v slov. kat. akad. društvu „Danica“. Diskusijski večer je uvedel T. Kemperle: „Danica“ in „Straža“. Predaval je tovariš Justin: *Žensko vprašanje*. Socijalni klub je imel v zimskem tečaju 11 sej. Predavalo se je sledeče. T. Tomec: *Naloga socialnega kluba*, *Sociologija*, *Družba*, *Naravno pravo*, *Pojem družbe*, *Etika in narodna ekonomija*. T. Šilc: *Družina*. T. Justin: *Država*. T. Mazek: *Zasebna last*. T. Kemperle: *Pravična plača*. Vrlo deluje v društvu zlasti časnikarski klub (8 sej). V slov. kat. izobr. društvu na Dunaju so predavali. T. Kemperle: *O Gregorčiču*, *O vodi* (zabavno-poučno). T. Justin: *Razvitek zdravniške vede*, *važnost zdravnika in njegovo delovanje*, *O prehlajenju*, *O znakih in posledicah slabe prebave*. T. Božič: *O ruski cerkvi*. T. Mal: *Zemlja in vsemir*.

Listek.

Slovenskih slušateljev poljedelske visoke šole na Dunaju je skupaj 15. V prvem letniku je 1 agronom ter 6 forestov, izmed katerih sta dva tudi jurista. V drugem letniku so trije foresti. V tretjem letniku sta dva samo foresta, eden samo agronom, eden je forest in kulturni tehnik, eden agronom in kulturni tehnik. Preteklo leto so dovršili štirje poljedelsko šolo;

eden je nastavljen v Bosni, drugi v neki sladkorni tovarni na Moravskem, za ostala dva ne vemo. Izmed teh štirje člani „Danice“, vsi foresti, dva v drugem, dva v prvem letniku. — Opomba. Poljedelska šola ima tri oddelke: poljedelskega (slušatelji: agronomi); gozdarskega (slušatelji: foresti) in kulturno tehničnega.

Protialkoholno gibanje gimnazijcev. Dijaki na neki slovenski gimnaziji so zložili sami 20 K in za ta denar nakupili 100 eksemplarjev protialkolne brošure „Sveta vojska“. Vsak, ki je prispeval k ti svoti, je dobil pet brošur, katere je v velikonočnih počitnicah razdelil med ljudi. Čast komur čast! Izvrstno so zadeli rano, na kateri najhujše boleha slovensko ljudstvo. Zelo nam ugaja ta način praktičnega narodnega dela zlasti, ker se je pokazala tudi požrtvovalnost. Taka predavanja govore neprestano leta in leta. Prav tako je tudi gospod župnik v Trsteniku na Gorenjskem nakupil svojim faranom „Svete vojske“ in jo razdelil po vseh hišah. Sam abstinent je dosegel pri večih fantih, možeh in dekletih abstinenco od žganja. Živeli sledeči! Po krajih okuženih od alkohola bodi boj proti alkoholizmu naše prvo narodno delo.

I. D.

Vipavska podzveza je sprejela na svojem zadnjem občnem zboru v svoj odbor dva dijaška zastopnika s posvetovalno pravico. Dijaški odbor ki se v ta namen konstituira, hoče skrbeti po svojih članih za predavanja po izobraževalnih društvih. Sprejel se je tudi z navdušenjem predlog, naj bi na vsakem občnem zboru podzveze predaval član „Dijaške zveze“. — Posnemanja vredno tudi drugod. Na ta način bi se dalo delovanje „Dijaške zveze“ najboljšje organizovati in na drugi strani doseči najboljši in stalen stik z našimi društvi. Enaki dijaški odbori naj bi skrbeli tudi za ustanavljanje izobraževalnih društev tam kjer jih še ni.

N.

Apologetične drobtine. *Kemija.* Moderna znanost kemije se je rodila koncem osemnajstega stoletja, začetek znači Lavoisier († 1794), ki je ostal zvest krščanski veri do smrti. Glavni stebri te vede so v devetnajstem veku Šved Berzelius († 1848), ki je dognal eksperimentalni dokaz za osnovna zakona atomske teorije. Substitucijsko teorijo je uvedel Francoz Dumas († 1884.) Dumas, Francoz Chevreul in Nemeč Liebig so si pridobili največjih zaslug za razvoj organske kemije.

Prvi, Berzelius piše: „Nedodoljiva, mrtvi naravi tuja moč je vdihnila princip (t. j. življenja) neorganski masi; zgodilo se to ni kot posledica slučaja, temveč s čudovito raznoličnostjo, izredno modrostjo, z namenom . . . Vedno bo častnejše za nas, da občudujemo modrost, ki je ne moremo pojmiti, kakor pa da se hočemo v filozofski prešernosti povspeti potom nedostatnih sklepov do neke spoznane stvar, ki je bržkone nedosežna našemu razumu!

Dumas se je udeleževal že za časa svojih študij fizioloških raziskavanj. Kmalu je prešel h kemiji, našel osnovne zakone, uvedel vedno in v vseh laboratorijih rabljene metode raziskavanja ter bil več kot 30 let zastopnik vede na Francoskem. Dalje je bil poslanec v zakonodajni zbornici, minister poljedelstva in trgovine, senator, predsednik mestnega sveta itd. „Ime Dumas je neizbrisno zapisano v analih znanosti,“ je dejal berlinski kemik pl. Hofman v

svojem spominskem govoru ua Dumasa. Ta Dumas je bil veren katolik. Prejel je svete zakramente za umirajoče pri polni zavesti, njegov pogreb je bil cerkven. V nekem govoru pravi: „Nesmrtna, brezsnozna, svobodna duša človekova — netehtne sile, s katerimi razpolaga, — organizirani deli snovi, ki jih njen dih lika. — mineralni deli, katere vanje stavi, to so štiri važne plati, katere nam nudi življenje v promatranje, štiri velika vprašanja, katera nam stavi smrt. Cerkev je zadnje zastavila in rešila v onem stavku, vzvišenem in groznem, ki nam ga piše leto za letom na čelo, kedar nam vtisne simbol pepela in nam zakliče: „Memento quia pulvis es et in pulverem reverteris.“ Na drugem mestu pravi: „Bog je naredil vse po številu, meri in teži. Te besede knjige modrosti so stare že 2000 let, a kemik vidi v njih še dandanes točen izraz čudovitemu razmerju med najmanjšimi deli, iz katerih telo obstoji glede na število, volumen in težo.“ Izrazil se je: „Nad svetom prikazni, katere proučujemo, kjer zasledujemo lahko toliko razkritij, je še večji svet, ki je nedosežen našim metodam. Mi začenjamo razumeti telesno življenje, duševno je druge vrste.“

Vreden sovrstnik na polju organske kemije je bil Dumasu J. pl. Liebig († 1873), ki je pa bolj zaslovel po svojih zaslugah za izboljšanje živil in poljedelstva, v kar je uporabil znanost. V svojem delu „Die Chemie in ihrer Anwendung auf Agrikultur und Physiologie“ piše: „Velikost in brezkončno modrost stvarnika sveta spozna pač le oni, ki se trudi, da razbere njegove misli iz brezkončne knjige — narave, in zdi se, da je vse le prazno govoričenje, kar vedo in pripovedujejo o Njem.“

Svež in zdrav je bil kemik Michel Eugène Chevreul leta 1886. ob stoletnici svojega rojstva v Parizu, ki se je slavila z redko veličastnostjo. Berlinska akademija mu piše med drugim naštevanjem njegovih zaslug: „Naši akademiji je bila na ta Vaš častni dan iskrena potreba, da se ozremo na pot, ki ste jo premerili s slavo. Kdor bi si hotel naslikati Vaše bogato življenje, moral bi spremljati veletok Vašega stvarčnega delovanja od vira do izliva, katero je obsegalo vse panoge kemije in sorodnih znanosti . . .“ Ker prireditelji niso povabili k slavnosti cerkvenih zastopnikov in je bila vsa prireditev posvetnega značaja, so nekatere novine to porabile in imenovale Chevreula brezverskega znanstvenika. Grof de Montravel ga je branil pred tem podtikanjem. Chevreul mu je odgovoril: „Popolnoma ste pogodili moje misli. — — Jaz sem samo učenjak; oni pa vedo, ki me poznajo, da živim, rojen katolik in sin krščanskih starišev, kot katolik in hočem kot katolik umreti.“

Slušateljev dunajskega vseučilišča je bilo v zimskem tečaju 1906/7 skupaj 8664, rednih 6722, izrednih 1942. Na bogoslovni fakulteti rednih 191, izrednih 31. Na juridični fakulteti rednih 3219, izrednih 183; samo državno računstvo jih je slušalo 132; hospitantinj je bilo 7. Na medicinskem oddelku rednih 1319 (48 žensk), izrednih 68, frekventantov 467 (4 ženske), hospitantinj 4. Na modroslovni fakulteti rednih 1993 (98 žensk), izrednih 833 (230 žensk), farmacevtov 133 (2 ženski), hospitantinj 6. Vseh žensk je bilo tedaj 467.

Razmere v Celju. Prejeli smo sledeče poročilo iz Celja, za kar so mišljenika zahvaljujemo. — Kar se tiče izobrazbe, so bili dijaki v Celju že od nekdanj odvisni le od sebe, ne da bi jim šel kedo na roko. Ko je študiral dr. Oblak v Celju so imeli svojo govorniško društvo. Takrat, ko še ni bilo slovenske gimnazije, se je gojilo na nemški gimnaziji slovensko petje bolj kot dozdej. Da bi se navadili poleg cerkvenih pesmi i druge lepe, so se dijaki zbirali večkrat k petju, navadno na stanovanju kakega dijaka. Tako je bilo lahko, da so bili dijaki, ki so dovršili celjsko gimnazijo navadno dobri pevci, dočim sedaj ne morejo zapeti nobene poštene, če se snidejo. Kar se je namreč ustanovila tu samostojna nemško-slovenska nižja gimnazija, je dobila višja gimnazija bolj nemški značaj. Razen dveh so vsi profesorji hudi Nemci, kot najhujši med njimi je znan ravnatelj Proft, ki je pa v šoli za svojo osebo popolnoma nepristranski. Ravnatelj ne pusti, da bi se poučevala slovenska stenografija, kaznuje slovenske dijake za najmanjše prestopke, če se pa nemški dijaki kje sabljajo ali prirede kak ples, tega ne preiskuje — da bi mu bilo vse protiredno početje nemških dijakov neznan, tega ne moremo verjeti. Odkar je ta ravnatelj, se tudi slovensko cerkveno petje zanemarja. Nemci so tako zagrizeni, da nalašč „fušajo“, mesto da bi vsaj molčali. Po deželni postavi se namreč menja od nedelje do nedelje latinsko, nemško in slovensko petje. Nekaj nedelj so opustili slovensko petje lansko leto, nakar sta prišle v „Domovino“ pevski učitelj, in ravnatelj. V „Deutsche Wacht“ so odgovorili, da je neumno siliti Nemce, da pojo slovensko, ko ne umejo jezika. Slovencev samih pa ne puste peti, menda iz bojazni, da ne bi prelepo uspelo petje. Sploh se pa pojejo pri slovenskem petju vedno iste — dve ali tri pesmi. — Zrelostni izpit naredi jako malo Slovencev. V prvem razredu sta navadno paralelki, skupaj kakih 60 dijakov, v četrto jih pride od teh navadno komaj polovica, drugam jih gre jako malo. Človek bi pričakoval, da bodo v takih razmerah slovenski profesorji neizprosni zaščitniki slovenskih dijakov, a so nekateri često strožji kot Nemci. Če so kedaj zahtevali Slovenci v Celju svojo gimnazijo, naj bi zahtevali celo ne samo kos, saj to Slovencem bolj škoduje kot koristi. Ko je bila samo nemška gimnazija, jo je dovršilo več Slovencev kot zdaj. V osmi je letos 37 dijakov, 15 Slovencev in 22 Nemcev, v peti je bilo v istem razredu 12 Nemcev in 14 Slovencev!

